

**VILNIAUS UNIVERSITETAS
KAUNO HUMANITARINIS FAKULTETAS
FINANSŲ IR APSKAITOS KATEDRA**

Gerda Žigienė

ĮMONĖS FINANSŲ ANALIZĖS TEORINIAI ASPEKTAI
Metodinė priemonė

**KAUNAS
2006**

Žigienė, Gerda. Įmonės finansų analizės teoriniai aspektai : metodinė priemonė. - Kaunas 2006. – 31 p. - ISBN 9986-19-871-2

Metodinė priemonė patvirtinta Vilniaus Universiteto
Kauno humanitarinio fakulteto Taryboje
2006 m. kovo 15 d. Protokolas Nr. 5

Recenzentai:

doc. dr. Jadvyga ČIBURIENĖ, Kauno technologijos universitetas, Ekonomikos ir vadybos
fakultetas, Ekonomikos ir tarptautinės prekybos katedra

doc. dr. Borisas JEFIMOVAS, Vilniaus universitetas, Kauno humanitarinis fakultetas,
Finansų ir apskaitos katedra

© VU KHF, 2006

© Gerda ŽIGIENĖ, 2006

ISBN: 9986-19-871-2

TURINYS

ĮVADAS	4
1. FINANSŲ ANALIZĖS REIKŠMĖ VERSLO VALDYMO SPRENDIMAMS	5
2. FINANSINĖS ANALIZĖS TIKSLAI IR VARTOTOJAI	8
3. FINANSINĖS ANALIZĖS INFORMACIJOS ŠALTINIAI	13
5. ĮMONĖS VEIKLOS ANALIZĖS PROCESAS	24
LITERATŪRA	27
PRIEDAI	28

IVADAS

Ši įvadinė metodinė priemonė skirta bakalauro studijų studentams, studijuojantiems įmonių finansinę analizę ir įmonių finansus. Ji atskleidžia pagrindinius įmonės finansų analizės teorinius aspektus. Čia pateikiamos prielaidos konkrečių metodikų taikymui atliekant įmonių finansinę analizę.

Kai ekonomistas, finansininkas ar įmonės vadovas susiduria su finansine problema, ar nori suprasti ekonominį klausimą, susijusį su investicijomis, gamybine ar prekybine įmonės veikla ar finansavimo pritraukimu, jis gali naudotis daugeliu finansinės analizės metodų (ar net gyvenimiška patirtimi), kurie padėtų rasti atsakymus į iškeltus klausimus. Tačiau reikalingų (ir naudingų) instrumentų pasirinkimas bene svarbiausias veiksnys, nulemiantis teisingus analizės rezultatus. Praktika rodo, kad svarbesnis už pačius instrumentus yra teisingas analizės tikslų suvokimas, konkretus uždavinių formulavimas pagal tai, kas naudosis gauta informacija ir rezultatais, bei kokia informacija renkama si analizės pagrindu.

Todėl šioje metodinėje priemonėje bus pristatomi ne patys analizės metodai, tačiau jų teisingo panaudojimo ir pritaikymo kontekstas. Neužtenka vien žinoti metodus ir jų taikymo techniką. Finansinė analizė – tai ir tyrimai ir svarstymai, kurie padeda atsakyti į iškilusius valdymo procese klausimus.

Geriausia, kai analitikas skiria laiko bei pastangų tiek problemos ir jos turinio vystymui, tiek duomenų analizei. Tai, kaip bus pateikiami ir interpretuojami skaitiniai rezultatai finansinio klausimo ar problemos sprendimui, priklauso nuo finansinės analizės informacijos vartotojų ir nuo pradinių duomenų bei informacijos patikimumo. Bet koku atveju, prieš atliekant skaičiavimus svarbiausia aiškia apibrėžti ir suformuluoti analizės tikslą, kitaip analizės procesas taps beprasmiu skaičių perstumdymu.

Kartais vadyba apibūdinama kaip menas iškelti esminius klausimus. Tas pats posakis tinka ir finansų analizei, kuri turi būti nukreipta prasmingų atsakymų pateikimui, atsakant į esminius klausimus, nepriklausomai nuo to, kokia forma (skaitine, grafine ar kt.) tie atsakymai pateikiami.

Kokybiniai svarstymai ieškant atsakymų į finansinius – ekonominius klausimus taip pat svarbūs, kaip ir kiekybiniai rezultatai. Taigi, prieš pradedant finansinę analizę, būtina atsakyti į žemiau pateiktus klausimus:

1. Kas yra finansinė analizė? Kokia jos reikšmė ir būtinumas?
2. Koks finansų analizės tikslas? Kokia tikroji problemos esmė ir apimtis?
3. Kokie konkretūs uždaviniai iškelti tikslo pasiekimui? Uždaviniuose turi būti įvertinti veiksniai, sąveikos ir tendencijos, kurie gali įtakoti problemos sprendimą, jų reikšmingumo lygis.
4. Kas yra finansų analizės informacijos vartotojai? Kiek tikslūs turi būti atsakymai, atsižvelgiant į problemos svarbą?
5. Kokia informacija bus naudojama finansų analizei atlikti. Kokie minimalūs duomenys reikalingi, kiek pastangų reikia jų tikslinimui? Kiek patikimi ir tikslūs naudotini duomenys ir kiek jų neapibrėžtumas gali įtakoti rezultatus?

Tik apsvarsčius šiuos klausimus galima pradėti analitinį darbą, finansinių – ekonominių problemų sprendimą. Šioje metodinėje priemonėje ir bus pateikti galimi teoriniai atsakymų į iškeltus finansinius – ekonominius klausimus, aspektai ir prielaidos teisingam jų sprendimui.

1. FINANSŲ ANALIZĖS REIKŠMĖ VERSLO VALDYMO SPRENDIMAMS

Pirmiausia reikia pradėti nuo sisteminio požiūrio į verslą ir jo veiklos schemas. Šio požiūrio pagrindinė mintis paprasta – bet koks verslas traktuotinas kaip valdymo sprendimų sąlygotų tarpusavyje susijusių finansinių išteklių judėjimo sistema. Šis sisteminis suvokimas atspindi dinamiško verslo esmę finansinių ekonominių sprendimų kontekste.

Verslo sėkmė, veiklos rezultatai ir ilgalaikiškumas priklauso nuo nepertraukiamos individualių ir grupinių sprendimų sekos. Kiekvienas sprendimas galutiniame rezultate teigiamai ar neigiamai įtakoja finansinius verslo rezultatus. Iš esmės – vadovavimo bet kokiai įmonei procesas – tai ekonominių sprendimų eilė. Šie sprendimai sąlygoja finansinių lėšų, būtinų verslo vystymui, judėjimą. Vieni sprendimai yra esminiai (investavimas į naujus įrengimus ar veiklos sritis), kiti – kasdieninio visų verslo grandžių valdymo pasekmė. Tačiau visų jų priėmimo pagrindu turi būti „ekonominio kompromiso“ principas, pagal kurį kiekvienas sprendimas turi būti priimamas lyginant gautiną naudą su patiriamomis sąnaudomis. Priimant kasdienes sprendimus tokį principą nėra sunku įgyvendinti, tačiau sudėtingose situacijose reikalinga išsami analizė, aiškinantis, ar tiesiogiai ir netiesiogiai patirtos išlaidos galutiniame rezultate įgaus pelno pavidalą. Tai nėra paprasta apskaičiuoti ir numatyti iš anksto, todėl įmonės turi nuolat analizuoti savo veiklos rezultatus.

Įmonės valdymo sprendimus ekonomiškai galima suskirstyti į 3 pagrindines grupes (1 pav.):

- Lėšų investavimo sprendimai. Investicijų įgyvendinimas yra bene svarbiausia sąlyga sprendžiant praktiškai visus strateginius ir didžiąją dalį einamųjų įmonės plėtros ir efektyvios jos veiklos užtikrinimo uždavinių (Norvaišienė, 2004, p. 9).
- Apyvartinio kapitalo ūkinei veiklai vystyti valdymo sprendimai. Įmonės vadovai turi perprasti apyvartinio kapitalo judėjimo kryptis, nes kasdieniai investicinio, komercinio, ar finansinio pobūdžio sprendimai įtakoja apyvartinio kapitalo judėjimą įmonėje (Wilkinson, 2005, p. 434).
- Finansavimo sprendimai

1 pav. Finansų valdymo sprendimų grupės

Taigi kuriant verslo vertę bet kuriame lygmenyje priimti sprendimai priklauso nuo teisingo šių trijų sričių valdymo. Savo ruožtu teisingas valdymas priklauso nuo to, kaip kokybiškai priimant kiekvieną sprendimą išanalizuojama atitinkama situacija. Sėkmingo verslo pagrindui turi būti daromos pelningos investicijos, apyvartinio kapitalo aprūpinimo sprendimai turi būti racionalūs ir savalaikiai, o verslas finansuojamas protingai pasvėrus rizikos ir naudos santykį. Sėkmingų finansinių alternatyvų parinkimas negali būti vykdomas be išsamos finansinės analizės.

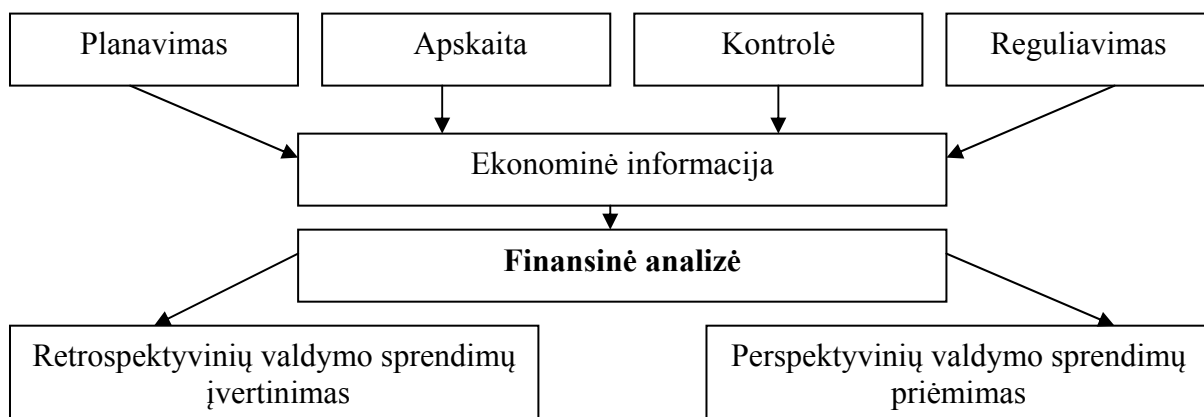
Įmonių veiklos analizė tiria visas ūkines operacijas, tačiau daugiausia dėmesio skiria pagrindinės, finansinės ir investicinės veiklos operacijoms. Todėl įmonių veiklos analizės formulė yra tokia:

$$\text{Įmonių veiklos analizė} = \text{Gamybinės (komercinės) veiklos analizė} + \text{Finansinės veiklos analizė} + \text{Investicinės veiklos analizė}.$$

Tarp įmonės veiklos sudedamųjų dalių – gamybinės (komercinės), finansinės ir investicinės veiklos analizės – yra daug bendrų bruožų, visos jos teikia įvairiems vartotojams reikiamą informaciją įvairiems tikslams: optimaliems valdymo sprendimams priimti, įmonių veiklai prognozuoti, finansinei drausmei ir kontrolei stiprinti, įmonės bei jos padalinių veiklos rezultatams įvertinti ir kt.<...> Svarbu panaudoti kuo daugiau naudingos informacijos šaltinių, kuo objektyviau įvertinti finansinę būklę ir veiklos rezultatus, atskleisti nepanaudotus rezervus, numatyti veiklos perspektyvas (Mackevičius, 2005, p. 90-91).

Finansinės veiklos analizė - tai visapusiš ir objektyvus įmonės finansinės būklės, veiklos rezultatų ir pinigų srautų tyrimas siekiant padėti įmonės vadovybei pasiekti numatytus tikslus (Mackevičius, 2005, p. 113).

Reikia pažymėti, kad finansinė analizė – nėra statinis žymuo. Ji apima prognozuojamų finansinių rodiklių įvertinimą, pasiektų finansinių rodiklių įvertinimą bei buvusių finansinių rezultatų įvertinimą ir lyginimą su dabarties padėtimi. Kitaip tariant finansų (ir ne tik) analizė gali būti retrospektyvinė – kuomet nagrinėjami praeities, ar dabarties duomenys, ar perspektyvinė – tai ateities finansinių sprendimų pagrindimas analizės rezultatais. Svarbu nepamesti šio ryšio (2 pav.). Esami valdymo sprendimai turi būti grindžiami jau esamų ar buvusių sprendimų rezultatais, taip pat jų pagrindu planuojami ateities sprendimai. Planuojamų ateities sprendimų taipogi nereikėtų pamiršti – lyginti, ar pasiekti tikslai, analizuojamos nukrypimo priežastys ir veiksniai. Šiuo mes prieiname prie pagrindinių vadybos principų – planavimas, valdymas ir kontrolė. Toks ryšys natūralus ir dar kartą patvirtina finansų analizės būtinumą visų valdymo sprendimų pagrindimui. Tai patvirtina ir Buškevičiūtės E. ir Mačerinskienės I. (2005) pateikiamas finansų analizės apibrėžimas: finansų analizė yra kompleksinis ūkio subjektų finansinės bei ūkinės veiklos ir jos rezultatų tyrimas, siekiant tobulinti tiriamojo subjekto valdymą ir didinti jos veiklos efektyvumą bei pelningumą. Toks tyrimas gali būti atliekamas naudojant informaciją apie buvusią veiklą, atliekamą dabar ir perspektyvoje.

Šaltinis: Mackevičius, Poškaitė, 1998, p.12

2 pav. Finansinės analizės vieta ir funkcijos.

Taigi finansinė analizė padeda nustatyti įmonės veiklos finansinius aspektus, įvertinti esamą padėtį ir ateities perspektyvas. Visa tai labai svarbu šiuolaikiniam verslui. Jos informacija padeda patikrinti ar praeityje priimti sprendimai tikslūs, taip pat pagrįsti esamus ir būsimus valdymo sprendimus, ypač atkreipiant dėmesį į įmonės stipriąsias veiklos puses ir galimybes dar labiau jas išplėtoti ir efektyviau panaudoti.

Istorinė finansinės analizės raida pasak Šlekienės D. ir Klimavičienės I. (2000) nėra išsamiai ištirta, nors daugelio šalių finansinės apskaitos formos ekonominėje apskaitoje naudojamos jau gana seniai. Tačiau susisteminta finansinės atskaitomybės analizė buvo pradėta taikyti tik XIX a. Pabaigoje. Kaip tik šis laikotarpis buvo laikomas finansinės analizės atsiradimo pradžia, kai geležinkelio kompanijose buvo pradėta skaičiuoti santykinus rodiklius, nusakančius kompanijos likvidumą ir veiklos efektyvumą.

Šiandien specialistai skiria penkis skirtingus požiūrius į finansų analizę (Horrigana, 1968), tačiau aiškių skiriamųjų linijų tarp šių požiūrių negalima nubrėžti, nes jie susipina ir papildo vienas kitą (Šlekienė, Klimavičienė, 2000, p. 8-9):

Pirmas požiūris siejamas su *empirinių tyrimų mokykla* (*angl.* Empirical Pragmatisti School). Profesionalūs analitikai, tyrinėjantys kompanijų kreditines galimybes, siekė sudaryti santykinų rodiklių rinkinį, atitinkantį tokios analizės tikslus. Svarbu buvo išskirti tokius indikatorius, kurie leistų analitikui atsakyti į klausimą: ar firma gali vykdyti savo trumpalaikius įsipareigojimus? Todėl daugiausia dėmesio buvo skiriama apyvartinio kapitalo, nuosavo apyvartinio kapitalo, trumpalaikių įsipareigojimų analizavimui. Ryškiausias pavyzdys – Robertas Folkas (Robert Foulke), kuris šeštajame XX a. Dešimtmetyje sudarė finansinių rodiklių sistemą kompanijai Dun&Bradstreet. Ši kompanija įkurta 1841 m. ir savo duomenų bazėje turi informaciją apie 39 mln. pasaulio kompanijų. Šios krypties mokslininkų darbai buvo svarbūs tuo, kad atskleidė analitinių koeficientų įvairovę. Šiuos koeficientus nesunkiai galima apskaičiuoti remiantis balanso duomenimis ir panaudoti investiciniams sprendimams pagrįsti.

Antras požiūris siejamas su statistinės finansų analizės mokykla (*angl.* Ratio Statisticians School), kurios atsiradimas pagrįstas Aleksandro Valo (Alexander Wall) darbais apie kompanijų kreditines galimybes (1919). Pagrindinė šios mokyklos šalininkų idėja yra ta, kad įmonės veiklos analitiniai koeficientai, sudaryti pagal balanso duomenis, yra naudingi tik tada, kai jie palyginami su kitų įmonių analogiškais koeficientais. Lyginamuosius koeficientus – normatyvus buvo siūloma skaičiuoti pagal šakas, pošakius ir grupes, remiantis statistiniais pasiskirstymo dėsniais. Pradedant septintuoju XX a. dešimtmečiu šia kryptimi buvo atliekami įvairūs tyrimai, kurie parodė, kad tokie koeficientai yra veikiami laiko ir erdvės įtakos. Tai paskatino spręsti naują tikslios koeficientų klasifikacijos uždavinį. Vienos grupės koeficientai turėtų tarpusavyje koreliuoti, o skirtingų grupių koeficientai turi būti nepriklausomi.

Trečias požiūris asocijuojasi su *multivariacinės analizės mokykla* (*angl.* Multivariate Modellers School). Šios mokyklos šalininkai siekė sukurti koncepcinius analizės pagrindus. Tai ryšių tarp atskirų koeficientų nustatymas. Šie koeficientai leidžia apibūdinti įmonės finansinę būklę ir ekonominės veiklos efektyvumą (pvz.: pajamos, lėšų apyvartumas, atsargos ir pan.). Pagrindinis šios krypties mokslininkų uždavinys buvo rodiklių piramidės sudarymas. Ši kryptis ypač pasistūmėjo atsiradus kompiuterinei technikai, kuria dabar yra kuriami sudėtingi imitaciniai modeliai.

Ketvirtasis požiūris siejamas su *analitikų mokyklos* atsiradimu, kuri nagrinėjo bankroto galimybes (*angl.* Distress Predictors School). Skirtingai nei pirmo požiūrio šalininkai, šios mokyklos atstovai daugiausia akcentuoja įmonės finansinį stabilumą ir strategijos svarbą veikloje. Jų nuomone, buhalterinė apskaita yra labai vertinga tuo, kad gali suteikti informaciją apie galimą firmos bankrotą. Pirmasis bankroto analizę pradėjo taikyti Reimundas Smitas (Raymond F. Smith), o galutinai parengtą bankroto prognozės metodiką pateikė Edvardas Altmanas (Edward Altman).

Ir pagaliau penktas požiūris – tai pati naujausia finansų analizės teorija sukurta XX a. septintajame dešimtmetyje *fondų rinkos dalyvių mokykloje* (*angl.* Capital Markets School). Džordžo Fosterio (George Foster) nuomone, finansinė atskaitomybė vertinga tuo, kad leidžia prognozuoti finansinių investicijų efektyvumą ir įvertinti riziką.

2. FINANSINĖS ANALIZĖS TIKSLAI IR VARTOTOJAI

Reikia pabrėžti, kad finansų analizės uždaviniai kryptis, instrumentai ir turinys gali būti skirtingi, priklausomai nuo analizės tikslo ir jos vartotojo. Taip pat įmonės vadovybė turi nuolat stebėti tiek vidaus (materialiniai, darbo ir finansiniai ištekliai), tiek išorės aplinką (politiniai, teisiniai, kultūriniai ir kt.), siekdama nustatyti rizikos veiksnius, keliančius pavojų įmonės veiklai, kurie gali būti lemiami konkurencinėje kovoje, turėti didelę reikšmę firmos veiklos efektyvumui ir perspektyvai. Kvalifikuotai atlikta finansinė analizė įgalina mažiau pasitikėti įvairiomis prielaidomis ir intuicija. Ji pašalina neapibrėžtumą versle, nes priimti sprendimai pagrįsti tiksliais ir sistemingai analizuojamais konkrečiais faktais. Finansinė analizė padeda atsakyti į klausimą ar įmonė eina teisingu keliu. Ji parodo kokia yra įmonės padėtis rinkoje, koks rizikos laipsnis, plėtros galimybės ir veiklos perspektyvos.

Herbertas Kesonas teigia:

„Iš 100 verslininkų tik 4 tampa turtuoliais. Tai atsitinka todėl, kad dauguma išmoka biznio – meno daryti pinigų ir neišmoka daryti finansų – meno išsaugoti pinigų.“ (Juozaitienė, Staponkienė, 2003, p.142).

Bendrąją prasme finansinės analizės tikslas – teikti vartotojams objektyvią informaciją, įvertinti įmonės ar atskirų jos veiklos sričių bei projektų finansinę būklę, bei nustatyti galimas veiklos alternatyvas. Tačiau tikslas – plati sąvoka, todėl jo pasiekimui analizę reiktų vykdyti pagal konkrečius uždavinius. Finansų analizės uždaviniai gali būti *bendrojo pobūdžio*, arba pagal *tam tikrą finansų valdymo sritį*.

Bendrojo pobūdžio finansų analizės uždaviniai gali būti tokie (Mackevičius, Poškaitė, 1998):

1. Sukurti finansinės informacijos sistemą, atitinkančią įmonės politiką.
Informacija gali būti įvairaus patikimumo, tikslumo ir pakankamumo, tačiau ji turi realiai ir objektyviai atspindėti ūkio būklę. Informacija gali tapti nepatikima jau pradiniam jos formavimo etape arba kiekvienu jos apdorojimo momentu. Kad informacija išliktų patikima, visos jos judėjimo ir apdorojimo operacijos turi būti kontroliuojamos.
2. Objektyviai įvertinti ūkio subjektų finansinės veiklos rezultatus.
Finansų analitikas privalo objektyviai ir kiek galima tiksliau įvertinti esamą padėtį, projektų kokybę, jų realumą.
3. Palyginti faktinę padėtį su planais, projekcinėmis užduotimis, standartais ar kitais parametrais. Norint įvertinti kiekvieną ekonominį reiškinį, reikia jį apibūdinančius rodiklius palyginti su kokiomis nors pasirinktomis bazėmis, kad galima būtų stebėti reiškinio kitimo tendencijas arba nustatyti nukrypimus nuo pasirinktos bazės. Taip galima stebėti ekonominių reiškinų vystymosi dinamiką, vertinti juos, nustatyti jų įtaką kitiems ekonominiams reiškiniams.
Tokie baziniai palyginimo dydžiai gali būti prognozės duomenys, planai, normatyvai, praėjusio laikotarpio duomenys, vidutiniai šakiniai rodikliai.
Lyginama iš faktinių duomenų atimant bazinius ir, žinoma, tik tokius dydžius, kurie tarpusavyje palyginami. Priklausomai nuo to, ar dydžiai vienodi, ar skirtingi, naudojami absoliučių ar santykinų nukrypimų rodikliai.
4. Susisteminti analitinę medžiagą, pateikti išvadas ir alternatyvius pasiūlymus įmonės finansinei veiklai gerinti.
5. Padėti įmonių vadovams kontroliuoti ūkinę ir finansinę veiklą.

6. Nustatyti pelningiausias veiklos sritis.

Jeigu finansinė analizė atliekama tik **tam tikros valdymo srities būklei įvertinti**, galima nustatyti tokius uždavinius:

1. Pelningumas. Tai sėkmingos įmonės veiklos kriterijus, rodantis, kad jos veiklos kaštai mažesni už pajamas.
2. Stabilumas. Tai įmonės sugebėjimas išlaikyti tokią finansų struktūrą, kad ji nebūtų reikšmingai priklausoma nuo išorinių finansavimo šaltinių ir neatsirastų reali bankroto galimybė;
3. Likvidumas (mokumas). Tai gebėjimas įvykdyti įsipareigojimus.
4. Efektyvumas. Tai racionalus turto panaudojimas, turintis įtakos veiklos pelningumui, stabilumui, likvidumui ir plėtrai.
5. Plėtra. Tai reiškia, kad įmonė didėja ir turi tolesnes plėtros perspektyvas (Bagdžiūnienė, 2005. p.139).

Finansų analizės uždaviniai gali būti skirtingi dar priklausomai ir nuo finansinės analizės informacijos vartotojo. Kiekvienos įmonės savininkams bei vadovams svarbu suprasti ir interpretuoti finansines ataskaitas bei jomis remiantis priimti tinkamus sprendimus. Finansinės ataskaitos svarbios ne tik pačiai įmonei, kurios veiklą jos atspindi. Finansinės ataskaitos domina daugelį asmenų grupių: investuotojus, bankininkus ar kitus finansinių išteklių tiekėjus, darbuotojus, žaliavų bei kitų išteklių tiekėjus, pirkėjus, valstybines institucijas, įvairias vartotojų grupes. Pastaraisiais metais finansinės analizės teikiamos informacijos poreikis nuolat didėja, jos reikia vis naujiems vartotojams ar jų grupėms (Finansų ministerijos mokymo centras, 2000).

Visus informacijos finansinės vartotojus pagal informacinių poreikių patenkinimą bei informacijos detalumo lygį galima skirstyti į 2 grupes: *vidinės ir išorinės informacijos vartotojus*.

Išorinės finansinės analizės ypatumai:

- analizės subjektų gausa, t.y. išorinę finansinę analizę pagal oficialius finansinius įmonės duomenis gali atlikti kiekvienas interesą turintis analitikas;
- analizės tikslų aibė, t.y. skirtingi analizės subjektai, vertindami įmonės finansinę būklę, gali turėti skirtingus interesus;
- galimybė panaudoti standartines finansinių ataskaitų analizės metodikas;
- maksimalus analizės rezultatų atvirumas visiems vartotojams.

Išorinės finansų analizės praktikoje jau yra nusistovėję tam tikri objekto finansinės būklės tyrimo principai, tai taip vadinamoji vertikali, horizontali ir detalizuota finansinių rodiklių analizė, paremta rodiklių sistemų sudarymu (Šlekienė, Klimavičienė, 2000, p. 11-12).

Svarbiausias **vidinės** finansinės analizės ypatumas – orientacija į valdymo uždavinių sprendimą, t.y. atliktos analizės išvados turi padėti įmonės vadovams priimti tinkamus sprendimus. Kiti skirtumai, lyginant su išorine analize yra tokie:

- Galimybė panaudoti papildomus informacijos šaltinius;
- Analizės metodų panaudojimo įvairovė;
- Analizės kompleksiskumas ir įvairiapusiškumas;
- Apskaitos, analizės, planavimo ir sprendimų priėmimo sujungimas
- Analizės rezultatų konfidencialumas (Šlekienė, Klimavičienė, 2000, p. 12)

Mackevičius ir Poškaitė (1998), remdamiesi Rees (1990) metodika, skiria tokias įmonės finansinės informacijos vidinių ir išorinių vartotojų grupes:

Vidinių finansinės analizės informacijos vartotojų grupei priklauso:

1. Įmonės vadovai, kuriems finansinė informacija reikalinga valdymo sprendimų pagrindimui.

2. *Akcininkai*. Juos pirmiausia domina dabartinis ir ateities akcijų kursas. Vertindamas akcijų kursą, akcininkas turi realiai įvertinti rizikos laipsnį, pelno dydį ir įmonės plėtimosi galimybes. Akcininkui taip pat svarbu žinoti, kad vadovybė kontroliuoja įmonės išteklius akcininkų interesais;

3. Įmonės obligacijų, ar kt. vertybinių popierių turintys *investitoriai*. Šiuo atveju skolininkui svarbiausia garantuoti, kad įmonė yra moki ir kad yra pakankamas užstatas už paskolą. Investitoriui įmonės ekonominė padėtis kur kas svarbesnė už turto ir skolų vertę;

4. *Kitų indėlininkų* kategorijai dažniausiai priskiriami bankai. Yra Europoje šalių, kurių bankai gana aktyviai dalyvauja įmonių valdymo procese. Kai kurių bankų įmokėti indėliai sudaro gana didelę įmonės kapitalo dalį. Tai lemia didesnę banku susirūpinimą įmonių ekonomine padėtimi nei paskolos garantijomis. Jeigu bankas suteikė įmonei didesnę paskolą, o jos ekonominė padėtis pablogėja, tai labai maža tikimybė, kad bus apsaugotas banko kapitalas.

Išorinių finansinės analizės informacijos vartotojų grupės:

1. Verslo dalyviai:

a) *Kreditorius* domina jų klientų finansinės garantijos. Prekybos kreditoriai dažnai įmonėms suteikia tiek pat kapitalo, kiek ir skolininkams.

Atskirą analitinės informacijos vartotojų grupę sudaro finansiniai kreditoriai. Bankai ir finansinės institucijos labai daug dėmesio skiria įmonių finansinei analizei. Jie kuria analitikų padalinius ir kaupia duomenų bazines apie esamus ir potencialius klientus, bei seka ir sistemina kiekvieną įmanomą informaciją apie klientų veiklą.

b) *Tiekėjai*

Konkrečiu atveju santykiai tarp tiekėjų ir klientų bus ypač svarbūs, pavyzdžiui, įmonės produkcijos didesnioji dalis gali priklausyti nuo vienintelio kliento. Tiekėjui visada rūpi apmokėjimų už patiekta produkciją garantija. Be to, tolesnė užsakovo veikla yra glaudžiai susijusi ir su kliento padėtimi.

c) *Darbuotojai ir profsąjungos* iš principo rūpinasi darbo garantijomis bei darbo užmokesčio nustatymu. Abiem atvejais profsąjunga (darbuotojas) gali naudotis finansine informacija derybų metu arba nuspėdama darbo vietų užimtumo lygį ateityje.

2. Kitos vartotojų grupės:

a) *Vyriausybė* reikšmingą dalį savo pajamų gauna iš pelno mokesčio ir dar daugiau - iš kitų mokesčių, renkamų iš įmonių (pavyzdžiui, pridėtosios vertės, maito, akcizo bei pajamų mokesčių). Norint sukaupti tokį kapitalą, vyriausybei reikia finansinės informacijos. Ši informacija turi būti tiksli, nes sistema, kurioje galima klastoti pelno sumas arba ilgai diskutuoti dėl atitinkamų pelno sumų, nebus ideali bei saugi.

b) *Konkurentų* priežastys tiriant įmonės padėtį labai svarbios. Konkurentų finansinė padėtis dažnai analizuojama nustatant nestandartinę įmonės padėtį. Konkurencijos padėties (tyrimų ir vystymosi lygis, reklama, kainos, geografiniai ir industriniai veiksniai, kapitalo investicijų lygis bei konkurento akcijų kursas) stebėjimas gali būti lemiamas veiksnys darant įmonės strateginius sprendimus.

3. Analitikai bei konsultantai, kurie dirba kaip nepriklausomi specialistai, yra įtraukti į daugelį anksčiau išvardintų vartotojų grupių. Analitikų patarimai investavimo, finansinių prognozių, veiklos plėtojimo ir kitais klausimais yra labai vertingi. Analitikai ir konsultantai ištyrę daugelio kitų įmonių veiklos rodiklius, pasiūlo konkrečius sprendimus veiklai stabilizuoti ir gerinti, nustato konkrečią veiksmų politiką.

Lietuvoje dar nėra išplėtotas verslo konsultacinių paslaugų tinklas. Veikia dažniausiai pavieniai arba konkrečią verslo sritį kuruojantys konsultantai. Pvz. Privatizavimo konsultantai, kreditingumo įvertinimo specialistai bankuose ir kredito įstaigose. Jie paprastai įmonių analizę atlieka savo atstovaujamai organizacijai ir ta analizę neparduodama kaip informacinė prekė.

Užsienio įmonės šiame versle turi daug didesnę patirtį ir skverbiasi su ja į Lietuvą.

Pvz. Tarptautinės korporacijos DUN&BRADSTREET atstovai Lietuvoje bei Latvijoje pradėjo dirbti 1994 m. Atstovybė Estijoje dirba nuo 1993 metų.

Amerikiečių kompanija DUN&BRADSTREET, turinti 160 metų analitinio darbo patirtį atlieka firmų verslo perspektyvų bei kreditingumo vertinimus. Firmų vertinimai nustatomi atsižvelgiant į duomenis apie konkrečią firmą. Verslo aplinkos informacija ir šie vertinimai leidžia greitai ir teisingai įvertinti dominančios kompanijos finansinę padėtį.

Visą **informacinių paslaugų kompleksą** apie konkrečią firmą pateikiamas lentelėje.

1 lentelė. DUN&BRADSTREET informacinių paslaugų apie tiriamą įmonę paketas.

1.	<u>Verslo informacijos pažyma</u>	kuri suteikia žinių apie potencialaus užsienio partnerio kreditingumą ir finansinę padėtį, o taip pat apie komercinės rizikos, susijusios su pasirinkta firma laipsnį. Verslo informacijos pažymą sudaro informacija apie firmą, specialūs analitikų vertinimai, paskutinė finansinė atskaitomybė, sąrašas bankų, kurių kliente yra ši firma ir kt. Finansinė informacija.
2.	<u>Analitinė informacija apie mokėjimus</u>	leidžianti išsamiai susipažinti su potencialaus užsienio partnerio mokėjimo tvarka ir terminais. Pagal šią informaciją galima reguliuoti kreditinius santykius su firma, pasirinkti optimalias kreditavimo sąlygas, iš anksto numatyti finansinio nepajėgumo artėjimą ir laiku imtis būtinų priemonių savo lėšoms atgauti.
3.	<u>Rinkotyros informacija</u>	
4.	<u>Mėnesinis biuletenis</u>	“Tarptautinė komercinės rizikos ir mokėjimų apžvalga” (International Payment and Risk Review)
5.	<u>Informacinės kai kurių šalių apžvalgos</u>	
6.	<u>MOODY’s Investors Service informaciniai leidiniai.</u>	
7.	Korporacijos DUN&BRADSTREET naujovė: tiesioginis priejimas prie <u>duomenų bazės DB Access</u>	
8.	<u>Šalių vertinimai (ratings)</u>	kurie nustatomi atsižvelgiant į politinę, ekonominę, finansinę ir socialinę šalies padėtį. Tai daroma reguliariai (kas mėnesį) ir atsižvelgiant į pokyčius.

Šiuo metu, turėdama išsišakojusį savo regioninių atstovybių tinklą DUN&BRADSTREET veikia visame pasaulyje ir turi sukaupusi unikalią informacinę duomenų bazę, atskleidžiančią praktiškai visų pasaulio šalių veiklos situaciją ir nušviečiančią daugiau kaip 39 milijonų kompanijų veiklą.

1841 m. įkurtos korporacijos DUN&BRADSTREET 160 metų istorija vertinama kaip Amerikos verslo istorija. Daugelis jos veiklos faktų yra patekę į vadovėlius. 4 JAV prezidentai – A. Linkolnas, U. Grantas, G. Klivlendas ir V. Makinlis savo karjerą pradėjo dirbdami DUN&BRADSTREET verslo korespondentais.

DUN&BRADSTREET atstovybės Lietuvoje uždaviniai yra šie: pirmiausia – klientams Lietuvoje pateikti išsamiausią paslaugų rinkinį, antra – pagal atitinkamus užsakymus iš DUN&BRADSTREET rinkti informaciją apie Lietuvos įmones, kad ją galima būtų pateikti korporacijos klientams užsienyje.

Problemos kyla tuomet, kai kartais Lietuvoje nenorima suprasti tokios tarptautinės praktikos ir informaciją pateikti atsisakoma. Kai kurios Lietuvos įmonės vengia pateikti savo finansinius duomenis informacinėms kompanijoms. Be abejo, kiekviena įmonė turi tokią teisę, tačiau atsakymą į užklausą su atsisakymu pateikti savo duomenis gaus ir potencialus verslo partneris ar investuotojas. Tokiu atveju kiekvienas patyręs verslininkas laikysis taisyklės: ”atsisakymas pateikti informaciją taip pat yra informacija”.

Visi finansinės analizės informacijos vartotojai turi teisę gauti norimą informaciją. Laisvosios rinkos šalyse daugelis įmonių savo finansinę informaciją publikuoja. Tai pirmiausia pasakytina apie tas įmones, kurių kapitalas yra rinkos apyvartos objektas. Finansinė analizė pateikia visapusišką vaizdą apie įmonės veiklą ir leidžia įvertinti net kelerių metų jos finansinę būklę bei vietą rinkoje. Rinkos sąlygomis jos duomenys ypač reikalingi kapitalo savininkams, kredito institucijoms, investitoriams, finansų organams, taip pat stebėtojų taryboms.

3. FINANSINĖS ANALIZĖS INFORMACIJOS ŠALTINIAI

Finansinės analizės šaltiniai visa ta medžiaga, kuri buvo surinkta įmonės veiklai analizuoti. Jų reikšmė yra labai didelė, nes jeigu medžiaga, kuria remiantis buvo atliekama analizė, surinkta ne visa, nerūpestingai, tai ir analizės rezultatai gali būti nekokybiški ir netinkami valdymo sprendimams pagrįsti. Todėl pradedant analizuoti įmonės veiklą, reikia įsitikinti, ar surinkta visa reikalinga medžiaga, ar ji tikra ir teisinga, ar joje nėra klaidų ir sąmoningai iškraipytų rodiklių. Vakarų autoriai aprašo gana daug informacijos šaltinių, kurie naudojami analizuojant įmonių veiklą. Pavyzdžiui, B. Rees pateikia tokias finansinės analizės šaltinių grupes (Mackevičius, Poškaitė, 1998, p. 22):

1. Finansinė informacija.
2. Kiekybiškai įvertinta nefinansinė informacija.
3. Kiekybiškai neįvertinta informacija.

Finansinę informaciją sudaro:

- preliminarinės finansinės ataskaitos – planai. Tai visi rodikliai, pateikti įvairiuose planuose, projektuose, sąmatose, pasiūlymuose, normatyvuose ir pan. Šie rodikliai paprastai lyginami su faktiniais ir praėjusių laikotarpių rodikliais. Jų reikšmė analizei yra gana didelė, nes padeda nustatyti įmonių veiklos dinamiką, atitinkamų rodiklių kitimo tendencijas.
- metinės ataskaitos ir pranešimai. *Atskaitomybė* yra pagrindinis finansinės analizės šaltinis, teikiantis labai daug naudingos informacijos.
- įmonės akcijų rinkos duomenys;
- bendrosios akcijų rinkos duomenys;
- finansų analitikų prognozės;
- valdymo prognozės.

Prie kiekybiškai įvertintos nefinansinės informacijos priskiriama gamybos, paklausos, užimtumo statistiniai duomenys tų gamybos šakų, kur gaminami palyginti vienas su kitu produktai. Tokie nefinansiniai duomenys gali teikti reikšmingą informaciją apie įmonės padėtį. Analitikai taip pat dažnai naudoja oficialią ekonominę statistiką, kurią gauna iš įvairių oficialių statistinių leidinių. Tiesa, ši informacija retai būna pateikta laiku, operatyvi, tačiau ji padeda įvertinti bendrą įmonės būklę.

Prie kiekybiškai neįvertintos informacijos priskiriama: Vadovų ir direktorių ataskaitos, darbuotojų korespondencija, paskalos, gandai, finansinės ir prekybinės spaudos pastabos.

Finansinės veiklos analizės pagrindinis šaltinis yra finansinės ataskaitos (atskaitomybė). Rusijos analitikas V. Kovaliov, pabrėždamas finansinės atskaitomybės reikšmę suformulavo tokį teiginį: „finansinė atskaitomybė sudaroma tam, kad ji būtų analizuojama.“ (Ковалев, 1995, p. 53). Finansinės ataskaitos – tai apskaitos duomenų apie įmonės finansinę būklę, veiklos rezultatus, pinigų srautus ir kitus finansinius dalykus periodinis parengimas nustatyta forma, siekiant patenkinti informacijos vartotojų poreikius. Finansinės ataskaitos apibūdina tam tikro laikotarpio įmonės ūkinę ir finansinę veiklą. Visos ataskaitos sudaromos tam tikro ataskaitinio laikotarpio pabaigoje. (Mackevičius, 2005, p.115). Metinė finansinė atskaitomybė - finansinė atskaitomybė, parengta apibendrinus įmonės finansinių metų duomenis.

Metinę finansinę atskaitomybę „privalo teikti visos įmonės, turinčios juridinio asmens statusą, o tarpinę – pagal kreditorių ir valdžios institucijų reikalavimus. Metinė finansinė

atskaitomybė saugoma VI Registrų centre ir yra visiems prieinama. Tai yra reali galimybė lyginti analizuojamą įmonę su konkurentais, nes finansinė atskaitomybė jau ne tik vidinis analizės šaltinis, bet ir išorinis.“ (Bagdžiūnienė, 2005, p.140).

Finansinės atskaitomybės tikslas - patenkinti informacijos vartotojų poreikius gauti teisingą informaciją apie įmonės finansinę būklę, veiklos rezultatus bei pinigų srautus. (Lietuvos Respublikos apskaitos institutas, (2004).

Finansinėse ataskaitose turi būti pateikta tokia informacija, kuri padėtų informacijos vartotojams priimti teisingus sprendimus, įvertinti praėjusių ir būsimų laikotarpių įvykius, organizuoti racionalią ir efektyvią veiklą. Finansinę atskaitomybę sudaro:

1. *Balansas* - finansinė ataskaita, kurioje parodomas visas įmonės turtas, nuosavas kapitalas ir įsipareigojimai paskutinę ataskaitinio laikotarpio dieną.

2. *Pelno (nuostolių) ataskaita* - finansinė ataskaita, kurioje nurodomos visos per ataskaitinį laikotarpį įmonės uždirbtos pajamos, patirtos sąnaudos ir gauti veiklos rezultatai.

3. *Pinigų srautų ataskaita* - finansinė ataskaita, kurioje nurodomos įmonės ataskaitinio laikotarpio pinigų ir pinigų ekvivalentų įplaukos bei išmokos.

4. *Nuosavo kapitalo pokyčių ataskaita* - finansinė ataskaita, kurioje pateikiama informacija apie nuosavo kapitalo pasikeitimus per ataskaitinį laikotarpį.

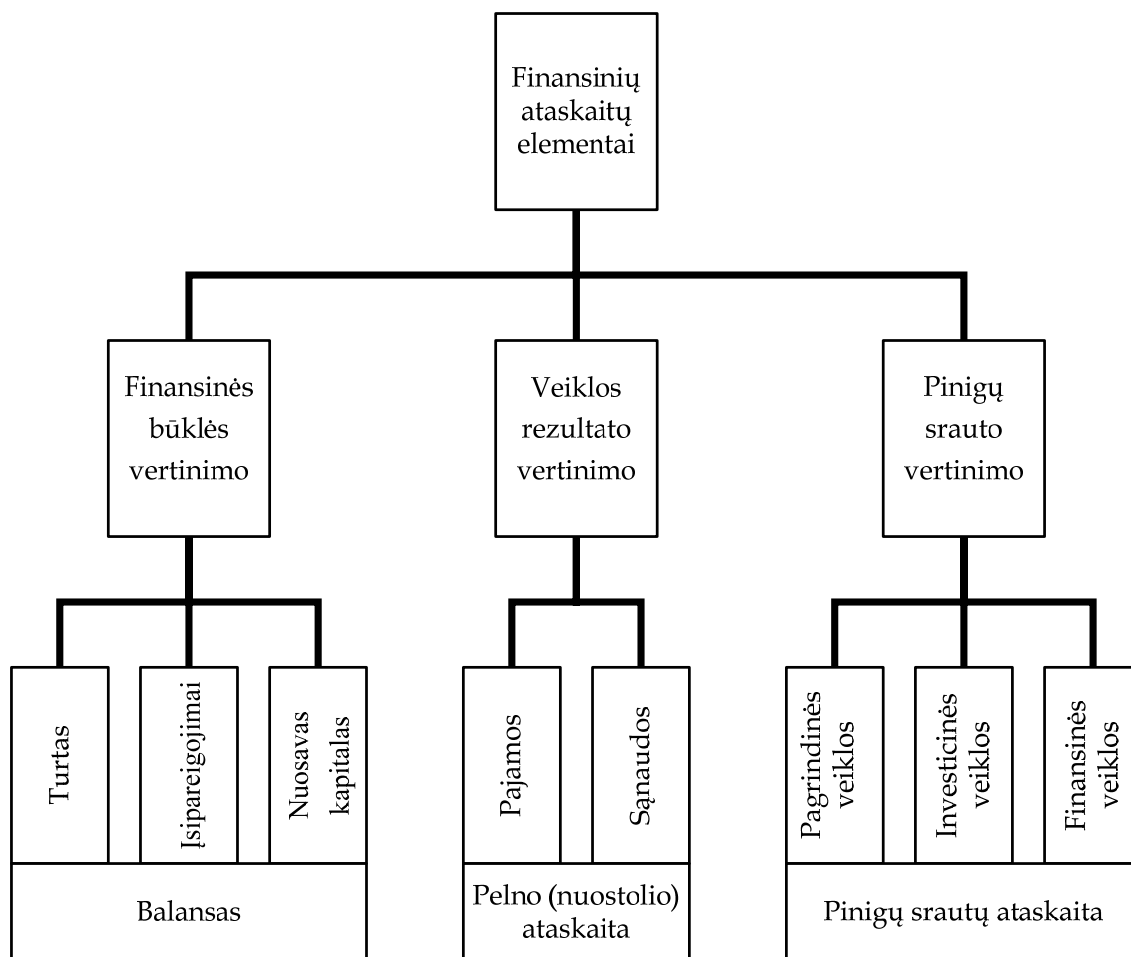
5. *Aiškinamasis raštas* - metinės finansinės atskaitomybės dalis, kurioje paaiškinamos balanse, pelno (nuostolių), pinigų srautų ir nuosavo kapitalo pokyčių ataskaitose nurodytos sumos, taip pat atskleidžiama papildoma reikšminga informacija, kuri nepateikta finansinės atskaitomybės ataskaitose. Į aiškinamąjį raštą įtraukiama Verslo apskaitos standartų reikalaujama pateikti informacija, taip pat kita informacija, būtina teisingai parodyti įmonės finansinę būklę, veiklos rezultatus ir pinigų srautus. (Lietuvos Respublikos apskaitos institutas, 2004)

Įmonėse vykdomos ūkinės operacijos ir įvykiai pagal jų ekonominę prasmę grupuojami į stambias grupes, kurios vadinamos finansinių ataskaitų elementais. Finansinių ataskaitų elementai naudojami įmonės finansinei būklei ir veiklos rezultatams įvertinti. (Lietuvos Respublikos apskaitos institutas, 2004).

Skiriamos trys finansinių ataskaitų elementų grupės:

1. Elementai, susiję su įmonės finansinės būklės įvertinimu.
2. Elementai, susiję su veiklos rezultatų įvertinimu.
3. Elementai, susiję su pinigų srautų įvertinimu.

Iš 3 paveikslų matyti, kad įmonės finansinę būklę apibūdina turtas, įsipareigojimai ir nuosavas kapitalas. Šie rodikliai parodomi balanse. „Veiklos rezultatus apibūdina pelno (nuostolių) ataskaita pateiktos pajamos ir sąnaudos. Remiantis šiais elementais, apskaičiuojamas svarbiausias įmonės veiklos rezultatų įvertinimo rodiklis – pelnas. Pagal pinigų srautų ataskaitą įvertinami pagrindinės, investicinės ir finansinės veiklos pinigų srautai“(Mackevičius, 2005, p.121).

Šaltinis: Mackevičius, 2005, p.122

3 pav. Finansinių ataskaitų elementai.

Pažymėtina, kad netinkamai parengtos finansinės ataskaitos ir jų pagrindu atlikta finansinės veiklos analizė stabdo įmonių plėtrą, nes įmonių vadovai negali efektyviai valdyti įmonės, taip pat ir investuotojai tinkamai pasirinkti investicinį objektą. Taigi pagrindinė finansinių ataskaitų paskirtis – teikti vartotojams vertingą ir ekonominiams sprendimams priimti reikalingą informaciją.

Pagrindinių finansinių ataskaitų turinys bei sandara

Balansas

Balansas dar vadinamas finansinės būklės ataskaita (*angl.* Statement of Financial Condition, Statement of Financial Position), ir abi jo dalys visuomet išlaiko dvejybinio įrašo lygybę, kad turtas lygus nuosavo kapitalo ir įsipareigojimų sumai. Lietuvos įmonių finansinės ataskaitos nelabai skiriasi nuo užsienio šalių įmonių sudaromų ataskaitų, neatitikimai dažniausiai būna dėl skirtingų apskaitos norminių aktų, įstatymų. Tačiau reikia žinoti vieną pagrindinį skirtumą: užsienio įmonių balansinės ataskaitos sudaromos pagal mažėjančio likvidumo principą – t.y. turto pusėje jo elementai pradedami vardinti nuo labiausiai likvidžių (t.y. pinigų ir jų ekvivalentų) ir baigiami – mažiausiai likvidžiais (t.y. ilgalaikiu nematerialiuoju turtu). Nuosavybės ir įsipareigojimų pusėje viršuje – pirmiausiai apmokėtini įsipareigojimai, o apačioje – savininkų nuosavybės punktai. Taigi – balansas tarsi apverstas, tačiau jo sudedamosios dalys ir sudarymo principai išlieka tie patys. Tačiau tokia balanso struktūra labiausiai atitinka finansų teorijos principus ir labai patogi analitiniu požiūriu (žr. 1 priedą). Lietuvoje tokiu principu sudarinėjami bankų balansas. Balansas yra statinis – kaip momentinė fotografija, vaizduojanti finansinę būklę balanso sudarymo dienai (Хелферт, 1996, p. 35). Tokia balanso „fotografija“ pavaizduota 4 paveiksle.

ILGALAIKIS TURTAS	NUOSAVAS KAPITALAS
TRUMPALAIKIS TURTAS	ĮSIPAREIGOJIMAI: - Ilgalaikiai įsipareigojimai - Trumpalaikiai įsipareigojimai
TURTAS IŠ VISO	NUOSAVAS KAPITALAS IR ĮSIPAREIGOJIMAI IŠ VISO

4 pav. Klasikinė balanso struktūra

Užsienio autorių darbuose turtas dažnai vadinamas aktyvais, o dešinioji balanso pusė – nuosavybės ir įsipareigojimų suma – pasyvais. Tokios sąvokos turi analitinę prigimtį, kadangi jas pritaikydami jau suvokiame, kad turtas – tai aktyvioji įmonės veiklos dalis, t.y. ta, kuri dalyvauja gamybiniame, prekybiniame, ar paslaugų teikimo procese, o nuosavybė ir įsipareigojimai tai tik turto įsigijimo šaltiniai, parodantis lėšų prigimtį.

Taip pat reikia skirti **pastovaus** (pagrindinio) ir **kintamo** (apyvartinio) kapitalo sąvokas (žr. 1 priedą).

Pastoviu kapitalu vadinamas kapitalas, kuris laikomas baziniu pamatu įmonės veiklai kurti. Pastovus kapitalas apskaičiuojamas taip:

$$\text{PASTOVUS KAPITALAS} = \text{NUOSAVAS KAPITALAS} + \text{ILGALAIKIAI ĮSIPAREIGOJIMAI}$$

Kintamas kapitalas dar gali būti vadinamas kaip „dirbantis“ arba grynasis apyvartinis kapitalas, nes trumpalaikis turtas, viršijantis trumpalaikius įsipareigojimus, vadinamas apyvartiniu kapitalu (*angl.* working capital) ir skaičiuojamas taip:

$$\text{KINTAMAS KAPITALAS} = \text{TRUMPALAIKIS TURTAS} - \text{TRUMPALAIKIAI ĮSIPAREIGOJIMAI}$$

Pagal verslo apskaitos standartus (VAS) įmonės balanso elementų turinys yra toks (pilna įmonės balansinės ataskaitos forma pateikiama 2 priede):

TURTAS

Ilgalaikis turtas

Ilgalaikio turto straipsnyje parodomas nematerialusis, materialusis ir finansinis turtas.

Nematerialusis turtas – nepiniginis, neturintis fizinės formos turtas, kuris naudojamas prekėms gaminti, paslaugoms teikti, valdymo tikslams arba nuomai. Nematerialusis turtas balanse parodomas likutine verte.

Materialusis turtas – fizinę formą turintis turtas, kuris naudojamas prekėms gaminti, paslaugoms teikti, valdymo tikslams arba nuomai. Materialusis turtas balanse parodomas likutine verte.

Finansinio turto straipsnyje pateikiama informacija apie ilgalaikį finansinį turtą.

Trumpalaikis turtas

Trumpalaikio turto straipsnyje parodomos atsargos, išankstiniai apmokėjimai ir nebaigtos vykdyti sutartys, per vienerius metus gautinos sumos, kitas trumpalaikis turtas bei pinigai ir pinigų ekvivalentai.

Atsargos balanse parodomos įsigijimo (pasigaminimo) savikaina arba grynąja galimo realizavimo verte, atsižvelgiant į tai, kuri iš jų mažesnė. Per vienerius metus gautinos sumos parodomos grynąja verte, atėmus įvertintas neatgautinas sumas.

Kito trumpalaikio turto straipsnyje parodomas trumpalaikis finansinis turtas bei kitas trumpalaikis turtas, kuris nebuvo parodytas kituose turto straipsniuose.

Pinigų ir pinigų ekvivalentų straipsnyje parodomi banke ir kasoje esantys pinigai įvairia valiuta bei pinigų ekvivalentai.

Sukauptos pajamos parodomos gautinų sumų straipsniuose, o ateinančio laikotarpio sąnaudos – išankstinių apmokėjimų straipsniuose. Jeigu sukauptų pajamų ir ateinančio laikotarpio sąnaudų sumos yra reikšmingos, jos gali būti rodomos atskiromis eilutėmis ir paaiškinamos aiškinamajame rašte.

NUOSAVYBĖ IR ĮSIPAREIGOJIMAI

Nuosavas kapitalas

Nuosavo kapitalo straipsnyje parodomas kapitalas, perkainojimo rezervas (rezultatai), rezervai ir nepaskirstytasis pelnas (nuostoliai). Kapitalo straipsnyje parodomas pasirašytasis įstatinis kapitalas, nurodant neapmokėtą pasirašytojo įstatinio kapitalo dalį, akcijų priedus ir savas akcijas.

Perkainojimo rezervo (rezultatų) straipsnyje registruojamas ilgalaikio materialiojo turto ir finansinio turto perkainojimas.

Rezervų straipsnyje parodomi rezervai, sudaryti iš paskirstytinojo pelno. Tai laikinasis (tikslinis) pelno panaudojimo apribojimas, skirtas savininkų numatytiems tikslams.

Nepaskirstytojo pelno (nuostolių) straipsnyje parodomas per ataskaitinį ir ankstesnius laikotarpius uždirbtas, bet dar nepaskirstytas pelnas arba nepadengti nuostoliai.

Dotacija – valstybės ir savivaldybės institucijų, tarptautinių organizacijų ir fondų bei kitų trečiųjų asmenų finansinė ir materialinė parama konkrečiai veiklai. Dotacijoms taip pat priskiriamas ir nemokamai gautas turtas.

Subsidija – valstybės ar savivaldybės institucijų bei kitų trečiųjų asmenų parama, skirta plataus vartojimo prekių (paslaugų) kainoms išlaikyti ar sumažinti arba šių prekių gamybos (paslaugų teikimo) mastui išlaikyti.

Mokėtinos sumos ir įsipareigojimai

Mokėtinų sumų ir įsipareigojimų straipsnyje parodomos po vienerių ir per vienerius metus mokėtinos sumos, atidėjimai bei kiti įsipareigojimai.

Po vienerių metų mokėtinos sumos – skolos, kurias reikės sumokėti per laikotarpį, ilgesnį kaip 12 mėnesių nuo balanso sudarymo datos.

Atidėjimai – įsipareigojimai, kurie paskutinę finansinių metų dieną yra tikėtini arba garantuoti, tačiau jų sumos arba įvykdymo laikotarpis nėra visiškai aiškūs.

Per vienerius metus mokėtinos sumos – skolos, kurias įmonė turės sumokėti per laikotarpį, trumpesnį nei 12 mėnesių nuo balanso sudarymo datos.

Sukauptos sąnaudos parodomos kitų įsipareigojimų, o ateinančio laikotarpio pajamos – gautų išankstinių apmokėjimų straipsniuose. Jeigu sukauptų sąnaudų ir ateinančių laikotarpių pajamų sumos yra reikšmingos, jos gali būti rodomos atskiromis eilutėmis ir paaiškinamos aiškinamajame rašte.

Pelno (nuostolio) ataskaita

Pelno (nuostolio) ataskaitoje fiksuojamos per ataskaitinį laikotarpį uždirbtos pajamos ir sąnaudos, patirtos uždirbant tas pajamas. Jas palyginus ir nustatoma, ar įmonė per ataskaitinį laikotarpį uždirbo pelną, ar patyrė nuostolį.

Duomenys apie įmonės veiklą per ataskaitinį laikotarpį pelno (nuostolių) ataskaitoje grupuojami į įprastinės veiklos ir ypatinguosius straipsnius.

- Įprastine įmonės veikla laikomos pasikartojančios ūkinės operacijos, susijusios su visa įmonės veikla. Duomenys apie tipinę įmonės veiklą yra pardavimo pajamos, pardavimo savikaina ir veiklos sąnaudos. Duomenys apie netipinę įmonės veiklą yra kita, finansinė ir investicinė veikla.
- Ypatinguosius straipsnius sudaro pagautė ir netekimai. Šie straipsniai turi būti pateikiami atskirai.

Pelno nuostolio ataskaitos algoritmas pateikiamas 5 paveiksle

PARDAVIMŲ PAJAMOS
—
SAVIKAINA
=
BENDRAS PELNAS
—
VEIKLOS SĄNAUDOS
=
TIPINĖS VEIKLOS PELNAS
+
KITA VEIKLA
+
FINANSINĖ INVESTICINĖ VEIKLA
=
ĮPRASTINĖS VEIKLOS PELNAS
+
PAGAUTĖ
—
NETEKIMAI
=
PELNAS (NUOSTOLIAI) PRIEŠ APMOKESTINIMĄ
—
PELNO MOKESTIS
=
GRYNASIS PELNAS (NUOSTOLIAI)

5 pav. Pelno (nuostolių) ataskaitos apskaičiavimo algoritmas

Žemiau pateikiamas pelno (nuostolių) ataskaitos turinio paaiškinimas (Pilna Pelno (nuostolių) ataskaitos forma pateikiama 3 priede).

Pardavimo pajamų straipsnyje turi būti pateikiamos gryniosios pardavimo pajamos.

Pardavimo savikainos straipsnyje turi būti pateikiama grynoji pardavimo savikaina.

Veiklos sąnaudos apima pardavimo bei bendrąsias ir administracines sąnaudas.

Kitos veiklos straipsnis parodo netipinės (išskyrus finansinės ir investicinės) veiklos rezultatą.

Kitos veiklos pajamų straipsnyje parodomos pajamos arba pelnas iš įprastinės, bet netipinės veiklos, išskyrus finansinę ir investicinę veiklą. Kitos veiklos pajamoms priskiriama: netipinės veiklos produkcijos, parduoti skirtų prekių bei paslaugų teikimo pajamos, pajamos iš įmonės

ilgalaikio turto naudojimo, honorarai (pavyzdžiui, patentų, prekių ženklų, autorių teisių, kompiuterių programų ir kt.), ilgalaikio turto (išskyrus finansinį) perleidimo pelnas ir kt.

Kitos veiklos sąnaudų straipsnyje parodomos sąnaudos ir nuostoliai, susiję su kitos veiklos pajamomis. Kitos veiklos sąnaudoms priskiriama: parduotos netipinės veiklos produkcijos, perparduotų prekių ar paslaugų savikaina, ilgalaikio turto (išskyrus finansinį) perleidimo nuostoliai ir kt.

Finansinės ir investicinės veiklos pajamų straipsnyje parodomos per ataskaitinį laikotarpį uždirbtos finansinės ir investicinės veiklos pajamos. Šioms pajamoms priskiriamos palūkanos už suteiktas klientams ar įmonės darbuotojams paskolas, palūkanos už banke laikomus pinigus, pelnas dėl valiutos kursų pasikeitimo, pripažintos baudos ir delspinigiai už pavėluotus atsiskaitymus, dividendų pajamos, ilgalaikių investicijų perleidimo ir perkainojimo pelnas ir pan., jei kiti verslo apskaitos standartai nenustato kitaip.

Finansinės ir investicinės veiklos sąnaudų straipsnyje parodomos per ataskaitinį laikotarpį patirtos finansinės ir investicinės veiklos sąnaudos. Šioms sąnaudoms priskiriami nuostoliai dėl valiutos kursų pasikeitimo, mokėtinos baudos ir delspinigiai už pavėluotus atsiskaitymus, ilgalaikių investicijų perleidimo ir perkainojimo nuostoliai, jei kiti verslo apskaitos standartai nenustato kitaip, palūkanos lizingo (finansinės nuomos) būdu įsigyjant turtą, palūkanų sąnaudos, susijusios su paskolomis ir kt.

Pagautė, netekimai. Ypatinguosiuose straipsniuose parodomi atsitiktinių ūkinių įvykių, kurie negali būti priskirti įprastinei veiklai, rezultatai. Ar įvykis skiriasi nuo įmonės įprastinės veiklos, nustatoma pagal jo pobūdį, lyginant su įprastine įmonės veikla, o ne pagal tokio įvykio dažnumą. Pasikartojimo dažnumas yra tik vienas iš kriterijų, pagal kuriuos sprendžiama, ar straipsnis yra ypatingasis.

Rezultatų pateikimas pelno (nuostolių) ataskaitoje

Pelno (nuostolių) ataskaitoje turi būti apskaičiuoti ir pateikti ataskaitinio laikotarpio tipinės, įprastinės ir visos įmonės veiklos rezultatai bei ypatingieji straipsniai. Tam naudojami bendrojo, veiklos, įprastinės veiklos, pelno (nuostolių) prieš apmokestinimą ir grynojo pelno (nuostolių) rodikliai.

Bendrojo pelno (nuostolių) rodiklis apskaičiuojamas iš pardavimo pajamų atimant pardavimo savikainą.

Tipinės veiklos pelno (nuostolių) rodiklis apskaičiuojamas iš bendrojo pelno atimant veiklos sąnaudas.

Įprastinės veiklos pelno (nuostolių) rodiklis parodo įmonės įprastinės (tipinės ir netipinės) veiklos rezultatą per ataskaitinį laikotarpį. Šis rodiklis apskaičiuojamas prie tipinės veiklos pelno (nuostolių) pridėdant kitos veiklos bei finansinės ir investicinės veiklos rezultatus.

Pelno (nuostolių) prieš apmokestinimą rodiklis parodo įmonės įprastinės veiklos ir ypatingųjų straipsnių rezultatą. Jis apskaičiuojamas prie įprastinės veiklos pelno (nuostolių) pridėdant pagautę ir atimant netekimus.

Grynojo pelno (nuostolių) rodiklis parodo galutinį įmonės veiklos rezultatą, t.y. įmonėje liekantį pelną, kuris gali būti paskirstytas, arba nuostolius. Grynojo pelno rodiklis apskaičiuojamas iš pelno (nuostolių) prieš apmokestinimą atimant pelno mokesčio sąnaudų rodiklį.

4. FINANSINĖS ANALIZĖS BŪDAI

Skaitmeninės ir loginės informacijos apdorojimui naudojama analizės būdų sistema. Tokiu būdu išsiaiškinama ekonominių bei finansinių procesų veiksniai, ūkio subjekto vidinės veiklos galimybės. Mackevičius ir Poškaitė (1998) išskiria tokius finansinės analizės būdus:

1. *Loginiai būdai*

Finansų bei ekonominė analizė plačiausiai taiko **lyginimo** būdą. Liaudyje sakoma, kad visa, kas palyginama, yra pažintina. Juo pradedama analizė. Taikant šį būdą, galima išsiaiškinti nukrypimus nuo projektuojamų rodiklių dydžių, buvusių laikotarpių rezultatų, vidutinių šakos rodiklių. Lyginant galima įvertinti rodiklių augimo tempus, dinamiką, tendencijas, galimybes bei kontroliuoti įmonės veiklą, numatyti jos perspektyvas.

RODIKLIŲ LYGINIMAS					
ĮMONĖS VIDUJE			TARP ĮMONIŲ (SU ŠAKOS RODIKLIAIS)		
Plano įvykdymo vertinimas	Dinamikos tyrimas		Lyginama su:		Dinamikos tyrimas
Faktiški rodikliai lyginami su planiniais standartiniais rodikliais	Įvairių laikotarpių rodiklių lyginimas		Vidutiniais rodikliais	Geriausiais rodikliais	Įvairių laikotarpių rodiklių lyginimas

6 pav. Rodiklių lyginimas

Analizei taikant lyginimo būdą, svarbu nepažeisti rodiklių palyginamumo, nes antraip neteisingai įvertintume realią padėtį. Lyginamus dydžius reikia įvertinti palyginamomis kainomis, tarifais, turi būti palyginami analizuojami periodai, taikoma vienoda rodiklių apskaičiavimo metodika, palyginama tiriamo subjekto organizacinė struktūra.

Grupavimas yra analizuojamų rodiklių jungimas į grupes pagal grupei būdingus tam tikrus požymius. Pavyzdžiui, finansinį kompanijos rezultatą veikia įvairūs veiksniai. Juos galima sugrupuoti, pavyzdžiui, taip:

- priklausantys nuo įmonės veiklos,
- aplinkos veiksniai.

Grupavimo būdas padeda nustatyti ekonominių reiškinių tarpusavio ryšius, atskirų rodiklių įtaką bendriems rodikliams. Plačiau grupavimo būdą nagrinėja statistikos mokslas.

Apibendrinančių rodiklių skaidymas įvairiomis kryptimis (vietą, laiką, įvairius veiksnius) į sudėtinę dalis (elementus) vadinamas **detalizavimo** būdu arba tam tikro reiškinio ar proceso analize. Svarbiausias detalizavimo tikslas yra nustatyti tiriamos sistemos sudėtinių elementų ryšius. Detalizavimo metu galima nustatyti veiklos produkto finansinį rezultatą įvairiais jo gyvavimo ciklo etapais, įvairiu veiksmu įtaką įmonės pelningumui, išskirti nagrinėjamoje sistemoje svarbiausias tolesnio tyrimo grandis ir pan. Pavyzdžiui, detalizuojant pelną, gautą iš realizacinės, finansinės, investicinės ir kitos veiklos bei ypatingos veiklos, sužinotumėme, kuri veikla pelninga, o kuri - nuostolinga.

Indeksai yra santykiniai dydžiai, apibūdinantys ekonominio reiškinio pakitimą laiko ir vietos atžvilgiu. Juos galima taikyti analizuojant pardavimų apimtį, susidariusias išlaidas, pelningumą ir kitus ekonominius procesus. Taikant indeksus, galima išaiškinti analizuojamo rodiklio veiksnius, išmatuoti jų poveikio dydį. Jie plačiai nagrinėjami statistikos vadovėliuose.

Grandininių pakeitimų (eliminavimo) būdas leidžia kiekybiškai išmatuoti kiekvieno veiksnio poveikį tiriamo objekto lygiui. Būdo esmę sudaro tai, kad kiekvienas projektinis arba bazinis rodiklis iš eilės keičiamas faktiniu, kitus rodiklius imant nepakeistus. Rezultatas, gautas po kiekvieno pakeitimo, lyginamas su rezultatu, gautu iki to rodiklio pakeitimo. Apskaičiuotas nukrypimas rodo atitinkamo veiksnio kiekybinę įtaką rodiklio pasikeitimui.

Sakykim, rezultatinis dydis A išreiškiamas daliniais rodikliais:

$$A = a \cdot b \cdot c. \quad (\text{Pvz. Pardavimai} = \text{kaina} \cdot \text{kiekis} \cdot \text{asortimento struktūra})$$

Grandininių pakeitimų būdas pateikiamas 2 lentelėje:

2 lentelė. Grandininių pakeitimų skaičiavimas

Apskaičiavimo Nr.	Keitimų Nr.	a	b	c	A reikšmės	Bendrojo rodiklio pasikeitimas dėl dalinio rodiklio pokyčio
1	-	a_0	b_0	c_0	A_0	-
2	1	a_1	b_0	c_0	A_1	$A_1 - A_0 = \text{pokAa}$
3	2	a_1	b_1	c_0	A_2	$A_2 - A_1 = \text{pokAb}$
4	3	a_1	b_1	c_1	A_3	$A_3 - A_2 = \text{pokAc}$

Bendro rezultato rodiklio nukrypimas nuo bazinio lygus dalinių rodiklių pokyčių sumai:

$$A_3 - A_0 = \text{pokAa} + \text{pokAb} + \text{pokAc}$$

Lyginamųjų svorių skaičiavimai yra identiški vertikaliosios analizės būdui.

Dinamikos eilutė yra eilė absoliutinių ar santykinų dydžių, apibūdinančių ekonominį reiškinį laiko požiūriu. Kiekviena atskira dinamikos eilutės reikšmė vadinama rodiklio lygiu, o skirtumas tarp dviejų lygių vadinamas absoliutiniu prieaugiu (sumažėjimu). Pažymėtina, kad dinamikos eilučių analizės būdas yra tapatus horizontaliosios analizės būdui.

Pažymėtina, kad, lyginant teigiamą rodiklį su baziniu rodikliu, kuris yra neigiamas arba lygus nuliui, ekonominio reiškinio pasikeitimas procentais neskaičiuojamas.

2. Ekonometriniai būdai

Ekonometrinių analizės būdų esmę sudaro matematinių bei statistinių metodų ir kompiuterių panaudojimas ekonominių uždavinių sprendimui. **Regresinė ir koreliacinė analizė** naudojama tiriant atsitiktines priklausomybes tarp reiškinų, neturinčių griežto funkcinio charakterio. Pavyzdžiui, tarp finansinio rezultato ir personalo kvalifikacijos.

Matematinio programavimo būdas yra pagrindinė priemonė spręsti ūkinės ir gamybinės veiklos uždavinius. Tai planinių skaičiavimų būdas.

3. Euristiniai būdai

Euristinių būdų pagrindą sudaro euristika, t.y. mokslas apie kūrybinį mąstymą. Taikant šiuos būdus naudojamos individualia asmens nuomone ir kolektyviniu ekspertiniu įvertinimu. Šie metodai yra pagrįsti specialistų patyrimu ir intuicija (ji žadinama įvairiomis psichologinėmis priemonėmis), kuri pasireiškia sprendžiant ekonominius uždavinius ir ypač prognozuojant ekonomines situacijas.

Analogijos ir asociacijos. Pagal šį metodą tyrime panaudojamas jau visuomenėje arba gamtoje žinomas sprendimas.

Smegenų šturmas.

4. Specifiniai būdai

Kuriant naują firmą ar jau veikiančioje firmoje atliekant rizikingus sprendimus, reikėtų pasitelkti **SWOT analizę**. (SWOT analizę sudaro keturi elementai: * pranašumai, * trūkumai, * galimybės, * grėsmės). SWOT analizės ryšys su finansine analize pateikiamas lentelėje 3 lentelėje:

3 lentelė. SWOT analizės ryšys su finansine analize.

SWOT analizė	
Pranašumai/trūkumai	
1. Pinigai	Koks firmos pelningumas, mokumas
2. Vadyba	Kokie vadovų įgūdžiai, koks profesionalumo, uolumo lygis?
3. Personalias	Kokia personalo darbo kokybė, koks įmonės psichologinis klimatas?
4. Įrengimai	Kokia įrengimų būklė ir jų ekonominis našumas? Kokios įrengimų kaitos politikos laikomasi?
5. Pastatai	Kokia pastatų būklė ir lokacija? Kaip jie tenkina poreikius kasdien ir kaip jie tenkins ateityje
6. Atsargos	Ar užtenka finansinių išteklių apsirūpinti atsargomis? Koks trumpalaikio turto atsargų apyvartumas ir jo dinamika?
7. Produkcija	Kokia veiklos produkto gyvavimo trukmė? Ar veiklos produktas naujas ir kokybiškas? Kokia veiklos produkto pardavimo vertė ir jos kitimas ateityje?
8. Rinka	Kokia rinkos būklė (pakilimas ar nuosmukis)? Kokia rinkos dalis užimama? Kiek turima klientų? Kas pagrindiniai konkurentai?
9. Finansinė būklė	Ar teisingai apskaitos duomenys atspindi realius firmoje vykstančius procesus? Koks turo, kapitalo pelningumas, kapitalo rinkos vertė šiandien ir kokia gali būti ateityje? Koks firmos veiklos efektyvumas?
Galimybės/grėsmės	
1. Konkurencija	Koks konkurencijos intensyvumas?
2. Technologija	Kokios technologinės naujovės gali turėti įtakos firmos finansinei veiklai?
3. Politiniai pokyčiai	Kokią įtaką įmonės veiklai turi politiniai pokyčiai, lobistų veikla?
4. Socialiniai pokyčiai	Kokią įtaką įmonės veiklai turi šalyje vykdoma socialinė politika ir kokie pakitimai laukiami?
5. Ekonominiai pokyčiai	Kokia infliacijos pokyčių įtaka? Kokia palūkanų normų pokyčių įtaka?
6. Mokesčių politika	Kokia mokesčių politikos pasikeitimo įtaka firmos finansinei būklei ir finansų analizės rezultatams?

Šaltinis: Sudaryta autorės pagal Buškevičiūtę ir Mačerinskienę (1998)

Funkcinė-vertinė analizė (FVA)) yra tiriamojo objekto sisteminio tyrimo metodas, kurį taikant siekiama užtikrinti vartotojui svarbias jo vartojimo savybes su mažiausiomis pastarųjų funkcionavimo sąnaudomis; per visus objekto gyvavimo ciklo etapus. FVA objektu gali būti gaminys, paslauga, procesas, struktūra ir pan. (*Objekto gyvavimo ciklas - laikotarpis tarp mokslinio tyrimo darbų pradžios ir objekto išėmimo iš eksploatacijos arba jo veiklos nutraukimo momento.*)

FVA metodas pirmą kartą panaudotas JAV mokslininkų penktojo dešimtmečio pabaigoje. 1959 m. įsteigta FVA amerikiečių specialistų draugija, kurios prezidentu buvo išrinktas inžinierius L. Mailsas. Kai tyrimas atliekamas, taikant FVA, remiamasi funkciniu požiūriu. Taikant tradicinius analizės būdus, vadovaujamasi daiktiniu požiūriu, t.y. siekiama tobulinti daiktą, procesą. Remiantis funkciniu požiūriu, atliekamas objekto funkcijų aprašymas ir parenkami sprendimai, padedantys užtikrinti kokybišką jų atlikimą su mažiausiomis sąnaudomis. Pagrindinė FVA idėja yra ta, kad vartotojui svarbiausias ne pats objektas, o tos funkcijos, kurias jis gali atlikti. Funkcinio požiūrio principui realizuoti išsiaiškinama tiriamos sistemos struktūra, jungianti elementus, jų tarpusavio ryšius bei įvairius santykius.

Remiantis tiriamojo objekto būkle iki FVA ir atlikus FVA, pateikiamos įmonės veiklos tobulinimo priemonės. Rengdami jas, FVA tyrinėtojai domisi tiek esamais, tiek alternatyviais bei ekonomiškais tiriamųjų objektų funkcijų atlikimo būdais. Įvairūs variantai lyginami, siekiant optimalaus santykio tarp tiriamojo objekto bei jo atliekamu funkcijų kokybės ir jos lygiui pasiekti reikalingų minimalių sąnaudų.

Taigi FVA metodo taikymas padeda taupyti materialinius, darbo, finansinius išteklius. Svarbiausi FVA metodo momentai yra tiriamojo objekto funkcijų tikslus nustatymas ir joms atlikti reikalingų sąnaudų apskaičiavimas.

5. Grafiniai būdai

Grafiniai būdai (diagramos, statistinės kreivės) aiškiau iliustruoja analizės rezultatus, leidžia nustatyti ryšio tarp atskirų rodiklių ar veiksnių formą, parodo ekonominio reiškinių kitimą laikui bėgant.

5. ĮMONĖS VEIKLOS ANALIZĖS PROCESAS

Sėkmingas analitinio darbo atlikimas labai priklauso nuo apgalvoto jo planavimo, kryptingo paskirstymo atskiriems atlikėjams, metodologinio parengimo. Aktyviausias analizės sistemos elementas yra žmogus – analitikas (Buškevičiūtė, 1998). Mackevičius ir Poškaitė (1998) analitiką apibrėžia kaip fizinį asmenį, atliekantį įmonės finansinę analizę ir dirbantį vadovaujantis jam suteiktais įgaliojimais. Finansinės analizės veiksmingumas daug priklauso nuo analitiko profesionalumo, jo asmeninių savybių, patirties. Analitikas pirmiausia turi turėti pakankamą profesinės kompetencijos lygį bendriems ekonominiams klausimams vertinti. Beprasmiška pradėti nagrinėti finansinės ataskaitas nežinant bendros įmonės charakteristikos, jos vietos bendroje ūkinėje sistemoje, veiklos pobūdžio, gamybinės – komercinės veiklos galimybių ir neturint buhalterinių žinių.

Anot Buškevičiūtės ir Mačerinskienės (1998), analitikas privalo:

TURĖTI aukštąjį išsilavinimą ir ekonominio darbo patirtį.

BŪTI SOCIALIAI AKTYVUS: kelti kvalifikaciją, siekti analizės rezultatus įgyvendinti praktikoje, studijuoti ir įsisavinti užsienio šalių praktinę metodologiją.

MOKĖTI BEI VALDYTI: taikyti įvairius analizės būdus ir metodus, organizuoti atskirų analizės rūšių atlikimą, valdyti analitinio darbo technologiją.

ŽINOTI: įstatymus bei tam tikro laikotarpio ūkinio mechanizmo ypatumus, įmonės organizacinę struktūrą, įmonės ir jos padalinių valdymo metodus, informacijos automatizuoto apdorojimo projektavimo pagrindus,

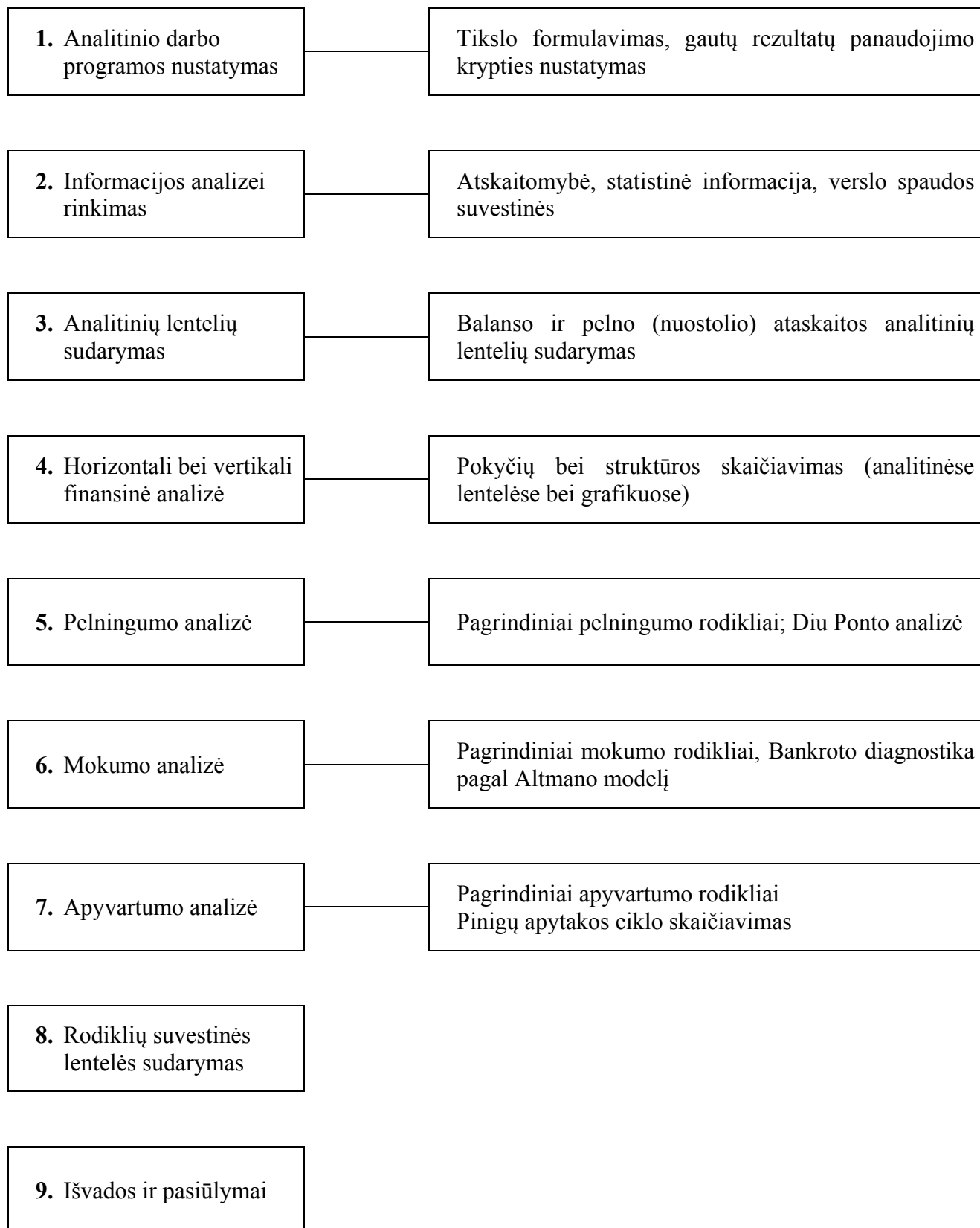
Įmonės ir jos struktūrinių padalinių finansinius rezultatus, organizacinių, techninių, socialinių, ekonominių, psichologinių veiksnių įtaką finansiniams rezultatams ir veiksnių tarpusavio ryšį.

SUGEBĖTI: kelti ir pagrįsti įmonės ekonominių bei socialinių priežastinių – pasekminių ryšių hipotezes, išskirti svarbiausias ekonomikos grandis ir nustatyti jas lemiančius veiksnius, apibendrinti analizės rezultatus valdymo sprendimų požiūriu, abstrakčius teiginius paversti analitinėmis skaičiuotėmis.

TURĖTI AIŠKŲ SUPRATIMĄ apie įmonės veiklos produktų kokybę, jų konkurencingumą vidaus ir užsienio rinkose, apie technologijos bei socialinės sferos pakitimus įmonėje, šalyje bei užsienyje.

Aptarus reikalavimus, keliamus analitikui, kitas svarbus veiksnys – finansų analizės proceso organizavimas. Jis daug priklauso nuo įmonės tikslų ir uždavinių. Viena iš svarbiausių analizės organizavimo sąlygų yra jos planavimas. Planuojama dviem etapais: pirmiausia sudaromas kompleksinės analizės planas, o antrame etape – konkrečių įmonės padalinių lokalinės analizės tematiniai planai.

Kompleksiniame plane numatomas analizės tikslas, veiklos kryptys, kurias reikia įvertinti. Planuojant numatomi informacijos šaltiniai, analitinių lentelių ir grafikų formos, analizės atlikėjai, taip pat nurodomi atlikimo terminai. Pavyzdiniai kompleksinio plano etapai nurodyti 8 paveiksle:

7 pav. Įmonės veiklos analizės proceso etapai.

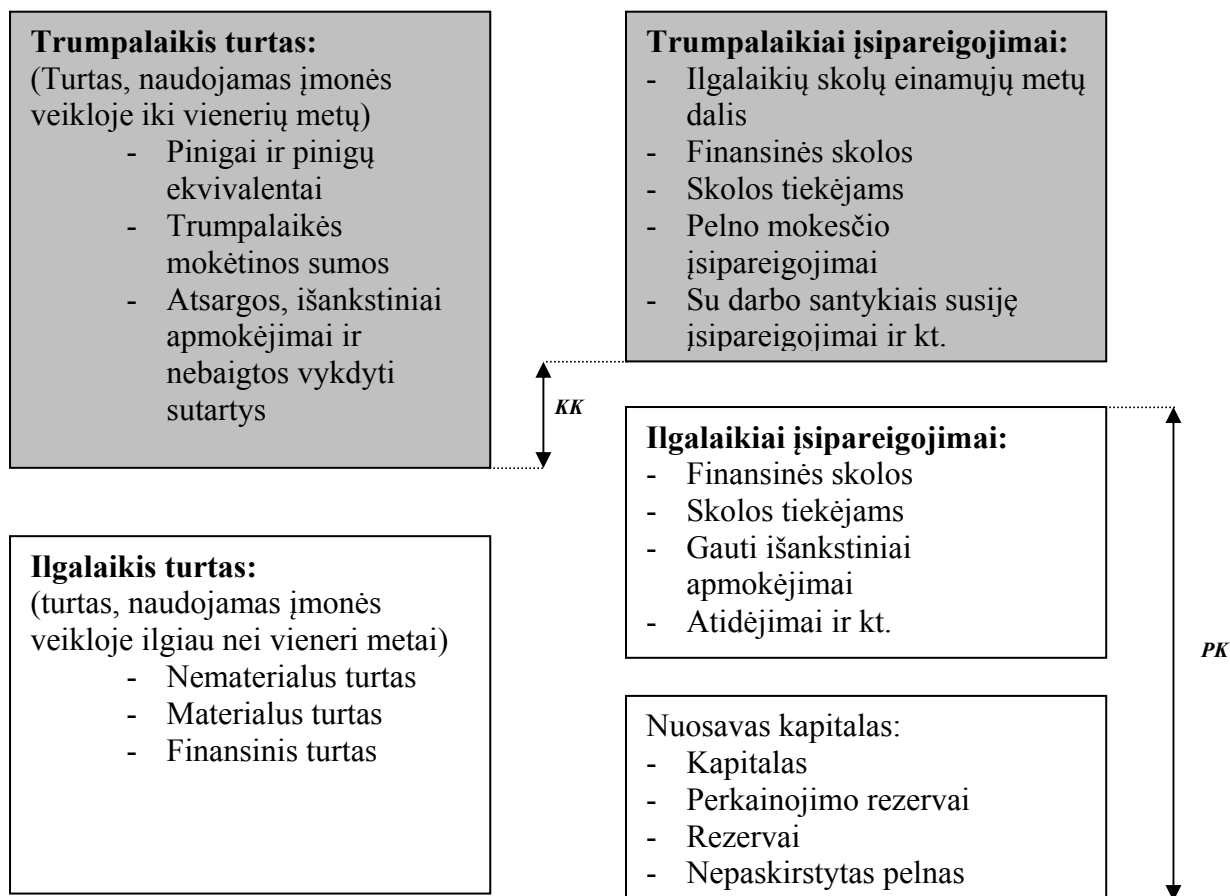
Čia pateikiamas tik pavyzdinis planas, apimantis pagrindinius įmonės veiklos įvertinimo metodus, tačiau kiekvienos įmonės planai gali būti nevienodi, atsižvelgiant į veiklos ypatumus bei rinkos situaciją.

Pažymėtina ir dar viena sąlyga, be kurios bus prasta finansinės analizės kokybė. Analitikas privalo turėti „skaičiaus jausmą“, t.y. galimybę negyvuose atskaitomybės skaičiuose išvelgti sudėtingus ūkinius procesus, jų tarpusavio ryšius, verslo žaidimo taisykles ir, ar jų laikomasi. Finansinių ataskaitų analizės kokybę parodo mokėjimas parinkti, supriešinti ir suderinti skaičius taip, kad atsiskleistų naujas, nematytas iš pirmo žvilgsnio jų turinys. Finansinę analizę atlikti sunku, kai nėra pakankamai informacijos. Rinkti ją reikėtų pradėti nuo bendro susipažinimo, kuris pamažu detalizuojamas nagrinėjant naujas aplinkybes. Analitikui patariama užduoti sau 3 klausimus (Mackevičius, Poškaitė, 1998, p. 49):

1. Ar gerai dirba įmonė, jeigu kalbama apie išteklius, kuriuos ji turi? (Ištekliams priklauso darbuotojai, finansai, taip pat ūkinės – gamybinės galimybės).
2. Ar gerai dirba įmonė, jeigu kalbama apie rinkos galimybes, kurias ji turi? (Rinkos galimybėms priklauso rinkos dydis, įmonės padėtis konkurencinėje kovoje ir kt.).
3. Ar gerai dirba įmonė, jeigu kalbama apie iškeltų tikslų siekimą (įmonės tikslams paprastai priskiriama pelningumo siekimas, naujų technologijų taikymas naujų produktų sukūrimas ir pan.).

LITERATŪRA

1. Mackevičius, J. (2005), *Įmonių veiklos analizė*, Vilnius: TEV leidykla.
2. Mackevičius, J. ir D. Poškaitė (1998), *Finansinė analizė*, Vilnius: Katalikų pasaulis.
3. Šlekienė, D. ir I. Klimavičienė (2000), *Įmonių veiklos finansinis vertinimas*, Kaunas: Technologija.
4. Buškevičiūtė, E. ir I. Mačerinskienė (2005), *Finansų analizė*. Kaunas: Technologija.
5. Buškevičiūtė, E. ir I. Mačerinskienė (1998), *Finansų analizė*. Kaunas: Technologija.
6. Horrigan, J. O. (1968), A Short History of Financial Ratio Analysis, *The Accounting Review*, Nr. 43 (April).
7. Juozaitienė, L. ir J. Staponkienė (2003), *Verslo ir vadybos įvadas*.
8. Bagdžiūnienė, V. (2005), *Įmonių veiklos planavimas ir analizė*, Vilnius.
9. Rees, B. (1990), *Financial analysis*, Prentice Hall International (UK) Ltd.
10. Finansų ministerijos mokymo centras. Įmonių finansinės ir ekonominės veiklos vertinimas ir prognozės. (2000) [žiūrėta 2006 m. vasario 6 d.]. Prieiga per Internetą: <http://www.fmmc.lt/skola/p4-3.htm> >.
11. Norvaišienė, R. (2004), *Įmonės investicijų valdymas*, Kaunas: Technologija.
12. Wilkinson, N. (2005), *Managerial Economics: A Problem Solving Approach*, New York: Cambridge university Press.
13. Ковалев, В.В. (1995) *Финансовый анализ. Управление капиталом. Выбор инвестиций. Анализ отчетности*, Москва.
14. Lietuvos Respublikos apskaitos institutas (2004), [žiūrėta 2005 m. gruodžio 15 d.]. Prieiga per Internetą: <http://www.apskaitosinstitutas.lt/main.php?category=13&number=1> >.
15. Хелферт, Э. (1996), *Техника финансового анализа*, Москва: Юнити.
16. Damodaran, A. (2001), *Corporate Finance: Theory and Practice*, John Wiley & Sons, Inc.

PASTOVUS KAPITALAS (PK) = NUOSAVAS KAPITALAS + ILGALAIKIAI ĮSIPAREIGOJIMAI

KINTAMAS KAPITALAS (KK) = TRUMPALAIKIS TURTA - TRUMPALAIKIAI ĮSIPAREIGOJIMAI

2 PRIEDAS. Įmonės balansinės ataskaitos forma

	TURTAS	Pastabos Nr.	Finansiniai metai	Praėję finansiniai metai
A.	ILGALAIKIS TURTAS			
I.	NEMATERIALUSIS TURTAS			
I.1.	Plėtros darbai			
I.2.	Prestižas			
I.3.	Patentai, licencijos			
I.4.	Programinė įranga			
I.5.	Kitas nematerialusis turtas			
II.	MATERIALUSIS TURTAS			
II.1.	Žemė			
II.2.	Pastatai ir statiniai			
II.3.	Mašinos ir įrengimai			
II.4.	Transporto priemonės			
II.5.	Kita įranga, prietaisai, įrankiai ir įrenginiai			
II.6.	Nebaigta statyba			
II.7.	Kitas materialusis turtas			
III.	FINANSINIS TURTAS			
III.1.	Investicijos į dukterines ir asocijuotas įmones			
III.2.	Paskolos asocijuotoms ir dukterinėms įmonėms			
III.3.	Po vienerių metų gautinos sumos			
III.4.	Kitas finansinis turtas			
B.	TRUMPALAIKIS TURTAS			
I.	ATSARGOS, IŠANKSTINIAI APMOKĖJIMAI IR NEBAIGTOS VYKDYTI SUTARTYS			
I.1.	Atsargos			
I.1.1.	Žaliavos ir komplektavimo gaminiai			
I.1.2.	Nebaigta gamyba			
I.1.3.	Pagaminta produkcija			
I.1.4.	Pirktos prekės, skirtos perparduoti			
I.2.	Išankstiniai apmokėjimai			
I.3.	Nebaigtos vykdyti sutartys			
II.	PER VIENERIUS METUS GAUTINOS SUMOS			
II.1.	Pirkėjų įsiskolinimas			
II.2.	Dukterinių ir asocijuotų įmonių skolos			
II.3.	Kitos gautinos sumos			
III.	KITAS TRUMPALAIKIS TURTAS			
III.1.	Trumpalaikės investicijos			
III.2.	Terminuoti indėliai			
III.3.	Kitas trumpalaikis turtas			
IV.	PINIGAI IR PINIGŲ EKVIVALENTAI			
	TURTO IŠ VISO:			

	NUOSAVAS KAPITALAS IR ĮSIPAREIGOJIMAI	Pasta- bos Nr.	Finansiniai metai	Praėję finansiniai metai
C.	NUOSAVAS KAPITALAS			
I.	KAPITALAS			
I.1.	Išstatinis (pasirašytasis)			
I.2.	Pasirašytasis neapmokėtas kapitalas (-)			
I.3.	Akcijų priedai			
I.4.	Savos akcijos (-)			
II.	PERKAINOJIMO REZERVAS (REZULTATAI)			
III.	REZERVAI			
III.1.	Privalomasis			
III.2.	Savoms akcijoms įsigyti			
III.3.	Kiti rezervai			
IV.	NEPASKIRSTYTASIS PELNAS (NUOSTOLIS)			
IV.1.	Ataskaitinių metų pelnas (nuostoliai)			
IV.2.	Ankstesnių metų pelnas (nuostoliai)			
D.	DOTACIJOS, SUBSIDIJOS			
E.	MOKĖTINOS SUMOS IR ĮSIPAREIGOJIMAI			
I.	PO VIENERIŲ METŲ MOKĖTINOS SUMOS IR ILGALAIKIAI ĮSIPAREIGOJIMAI			
I.1.	Finansinės skolos			
I.1.1.	Lizingo (finansinės nuomos ir pan) įsipareigojimai			
I.1.2.	Kredito įstaigoms			
I.1.3.	Kitos finansinės skolos			
I.2.	Skolos tiekėjams			
I.3.	Gauti išankstiniai apmokėjimai			
I.4.	Atidėjimai			
I.4.1.	Įsipareigojimų ir reikalavimų padengimo			
I.4.2.	Pensijų ir panašių įsipareigojimų			
I.4.3.	Kiti atidėjimai			
I.5.	Atidėtieji mokesčiai			
I.6.	Kitos mokėtinų sumų ir ilgalaikiai įsipareigojimai			
II.	PER VIENERIUS METUS MOKĖTINOS SUMOS IR TRUMPALAIKIAI ĮSIPAREIGOJIMAI			
II.1.	Ilgalaikių skolų einamųjų metų dalis			
II.2.	Finansinės skolos			
II.2.1.	Kredito įstaigoms			
II.2.2.	Kitos skolos			
II.3.	Skolos tiekėjams			
II.4.	Gauti išankstiniai apmokėjimai			
II.5.	Pelno mokesčio įsipareigojimai			
II.6.	Su darbo santykiais susiję įsipareigojimai			
II.7.	Atidėjimai			
II.8.	Kitos mokėtinų sumų ir trumpalaikiai įsipareigojimai			
	NUOSAVO KAPITALO IR ĮSIPAREIGOJIMŲ IŠ VISO:			

3 PRIEDAS. Įmonės pelno (nuostolių) ataskaitos forma

Eil. Nr.	Straipsniai		Finansinis laikotarpis	Praėjęs finansinis laikotarpis
I.	PARDAVIMO PAJAMOS			
II.	PARDAVIMO SAVIKAINA			
III.	BENDRASIS PELNAS (NUOSTOLIAI)			
IV.	VEIKLOS SĄNAUDOS			
IV.1.	Pardavimo			
IV.2.	Bendrosios ir administracinės			
V.	TIPINĖS VEIKLOS PELNAS (NUOSTOLIAI)			
VI.	KITA VEIKLA			
VI.1.	Pajamos			
VI.2.	Sąnaudos			
VII.	FINANSINĖ IR INVESTICINĖ VEIKLA			
VII.1.	Pajamos			
VII.2.	Sąnaudos			
VIII.	ĮPRASTINĖS VEIKLOS PELNAS (NUOSTOLIAI)			
IX.	PAGAUTĖ			
X.	NETEKIMAI			
XI.	PELNAS (NUOSTOLIAI) PRIEŠ APMOKESTINIMĄ			
XII.	PELNO MOKESTIS			
XIII.	GRYNASIS PELNAS (NUOSTOLIAI)			